

İŞTİRAK

Sene 1, Numero 2, 20 Şubat 1325 Cumartesi

Sahib-i İmtiyaz ve Müdür-i Mesul
Serbest İzmir Gazetesi Sahibi

Hüseyin Hilmi

Directeur Husein Hilmi

Mu posta seneliği 60 kuruş
Mu posta altı aylığı 40 kuruş

Mekâtib ve Evrak muvakkaten Vezir Hanı'nda 'Bekir Efendi' Matbaasına gönderilmelidir

Biri Yer Biri Bakar Kıyamet Ondan Kopar

Sosyalizm Efkârının Müevvicidir

Journal Socialiste ICHTIRAK

Münderecat

Teredüd-i Siyasi: mabadı

Hayat-ı Avam - İçtimai Çıbanlar / A. Rıfki

Muhasebe-i İçtimaiyye - Sosyalizm ve Köylüler / Eme Birto

Hayat ve Hakikat - Hükümetin Nazar-ı Dikkatine: Ermeniceden Mütercim Bir Şikâyetname / İştirak

Prodon: Tefrikamız / A. Lami

Manzum Teselliler – Bakunin / Hayran

Farer İçin –Sosyalistlere– / Abdülhak Hayri

Terbiye-i Zihniyeden - Usul-u Kesb-i Malumat / Ahmet Raşit

Aşk

TÜSTAV

Teredüd-i Siyasi

Geçen nüshadan mabat

Bütün bu kanlı vakalar bütün inkılabatı siyasiye bir heyeti milliyenin refah ve rahatı namına zulüm içinde abı hayat taharri ederken can siperane icra edilmiş teşebbüsâtı faaliye olup hemen kâffesi meçhul mıntıkalarda icra edilmiş gece seferleri gibi bir saat sonrasının ya bir dem saat ya bir dakika i felaket olacağını bilemeyerek yapılmış mamafih bu haileler yekvücutu milletle kemali muvaffakiyetle netice-i pedid olmuştur.

Vaktaki Avrupa'da parmanlar fedakaran mas olan erbab iktidarın tabii kavimi içtimadı ile istibdada karşı bir harbi azim açmış İngiltere Parmanının tecarap ı adidesi bir milletin hukukunu nasıl muhafaza edeceğini gösteren kavaidid esasiye temin ile bu iktirah. Fransa'da Almanya'da tatbik edilerek o kanlı günler o yeis i efruz geceler bir sabah... saadete şümül etmişti.

Artık istibdadın imkânı rücuu değil ihtimali haliyesi bile na mümkünat meyanında sayılan müstahil fikirler zümresine geçmiş. Fakat yine beşeriyet insaniyeti hakikiye noktai nazarından tekaz-ı içtimaiyesini tamamıyla temin edememiştir.

Parmanlar usulü idarede temini hayatı siyasiye namına hiçbir fedakârlıktan çekinmiyorlardı. Fransa, Almanya, İngiltere birbirleriyle müsabaka edercesine (hazır ol cenge eğer ister isen sulh ve salah) masdukunca tedarikatı maddiye ve maneviyede terakki ediyor. Bir Alsas Loren için Fransa mükatib-i iptidaiye rahlelerinden senato koltuklarına varıncaya kadar bütün tabakatı milleti ateşin bir his vefa ve intikam ile tasvir ediyorlardı.

Mamafi bu da heyeti içtimaiyenin saadeti mümküniyesini tamamıyla idare ve temin edecek bir teşebbüs değildir.

Kuvvayı harbiye tezyit edilmekle beraber zindanlar kürekler ve prangalarda takviye ediliyor. Kaleler kadar... Şeklinde şehirler tesis olunuyor hemen, hemen mütamaden milletlerin askeri kadar erbabi ceraimi erkânı harbi kadar adulu hükemi bulunarak beşeriyet harici düşmanlardan ziyade dâhili itilafsızlık ile muazap oluyor.

..... .ihtişam... olarak hükmetmek fakat bütün bu hükümleri sırf menafii şahsiyesine tatbik eylemek hâkim için pek hoş gelirse de birde biçare milletin hali esef istimaline göre düşünülürse 'ya rab bu mukallidine lanet' demekten başka hatıra bir şeyi hatır etmez.

Mabadı var

Hayat-ı Avam:

İçtimai Çıbanlar

'Açlık rehberi şeytandır.'

Doktor İbrahim Temmi

Tarih i ilim mütalaa olunsun esbabı ihtilalat tetkik edilsin beynel lakavmi olan mücadalat bir nazar ı hardebite ile safhayı tahlile konsun

Görünür ki esbabı müesserat sefalettir açıklıktır. Başka hiçbir şey değildir.

Dün devri Hamit'in zulmüne vergilerinden alel itlak tekâlif resmiyesinden her şeye birer nam ile takılan iane yok bilmem ne gibi adi dolandırıcılıklarından bizar olan memurinin mezaliminden gına getiren vergiyi vermekten evinde tenceresi çanağı ahırında öküzü ambarında buğdayı arpası kalmayan köylülerimizdir ki 11 Eylül muzafferiyetinin kazanmışlardır. Zulme takati kalmayan ahali artık kıyam etmek çarelerini arayarak zaman, zaman evinde Kastamonu da Musul'da Diyarbakır'da Erzurum'da

²harekâtı ihtilaliye ye başlıyorlardı. Zaten istibdat daha ziyade yaşayamazdı haleti tezada idi hayatının tehdit eden o harekâtın mevcut kuvvetlerle bitirilmesini projelerin akim kalması hep sadaf sayesinde idi.

Nihayet Rumeli'nin kalpgahından patlayan bir girbat hak ve hürriyet binayı zulmü dağıttı.

Bu zaferde yegâne müessir yegâne kuvve i faale sefalettir. Sefaletten hayatını unutmak raddelerine gelen ahalinin ademi hoşnudisi bu zaferi tehya etti.

Hakkı meşruumuzu istirdat ettik istibdat ı siyasi mahvoldu. Parlamento açıldı. Dün bir kişinin hükmü ile dönen esbabı hükümet bugün milletin murakabe i mütemadiyesi altında devir ediyor. Bu memleketimiz için mukaddeme i feyz ve saadettir.

Fakat ahvali içtimaiye ve iktisadiyemiz nazarı dikkate alınırsa bizde -bahusus taşralarda- müthiş bir istibdad-ı iktisadi vardır, köylülere vücuh memleketin tagallübü ameleyle sermayedarının tahakkümü rençperlerin ancak üç beş kuruş yevmiye ile on on iki saat sa'y-ı mahkûmiyeti bu (istibdad-ı iktisadinin) vücudunu ilan edecek en büyük delil. En celil bir handır. Onun için hükümde tereddüt etmeden diyebiliriz ki memleketimizde sefalet vardır. Ve bu sefaletin esbabı da teşebbüsü şahsimizin mefkudiyeti neticesi olarak darül sanayiinin yokluğu müessesatı hususiyede çalışan amelenin gayet az bir yevmiye ile istihdamı taşra ziraatının semere i say ve amelenin mütegalip ve muhtekir erbabı sermaye tarafından imhasıdır.

Memleketimizde bu sefaletlere karşı henüz teşebbüsâtı nafia da yoktur. Avrupa'da iş borsası var assusiyasyonları var. Ameleyi müdafaa köy teşkilatı siyasiyesi mükemmel bir fırka var. ³Var Fakat bizde amelenin bu mahkûmiyetine zürrain sefalet i... ahvali umumiye i iktisadiyenin tanzimine nazar say ve amel erbabının müdafaa tahakküm ve tagallüp sermayedarını ref için hiçbir şey yok. Devri Hamit'te uyuyan faaliyeti hayatiyesi kaybetmeye başlayan amele ilanı meşrutiyetten sonra bir takım teşebbüsata iptidar etti.

Bunlar bu hareketler gerçi Avrupa hareket-i içtimaisini takliden yapıyorsa da her taklit olunan şey gibi pek basit pek iptidai esaslar üzerine müstenit idi. Fakat bu besadette bu iptidailikle beraber icra olunan amele harekâtı Türkiye işçilerinin hayat-ı sayını kabiliyeti fikriyesini gösteriyordu ki atının envarına muntazır gözlere bu harekât-ı içtimaiye şuyayı terakki neşrediyor.

Mütefekkir dimağlara başka bir neşayiş başka bir ilham ı teali veriyordu.

Mesela gerek İstanbul'da gerek Selanik'te İzmir'de sınıf-i amelenin bir fırka-i müttehede haline girerek cemiyet teşkil etmesi hal-i sefalette bulunan buhran zamanlarında işsiz kalan sailere yardım için muavenet i mütekabile sendikaları tesis edilmesi amelede fikri mukaddes i uhuvvetin meyyal ı ittihadın unsur u teavünün kabiliyet-i terakkiyatın bir burhanıdır.

Zaten bizde Türkiye de eski bir adet vardır ki bu da muavenet i mütekabile sendikalarının assusiyasyonların pek eskiden beri memleketimizde mevcut olduğunu gösterir her esnafın esnaf sandığı namıyla bir kasası vardır. İptida o... dâhil olanlar bir miktar para verir. Ve her ay yahut her sene oraya bir miktar para itasıyla mükelleftir. Bu para hüsnü suretle istimal olunarak hasta düşen duçar-ı felaket olan refikaya bundan iane edilir.

Eskiden beri cari olan bu adet bazı sınıf tarafından terk edilmişse de bazıları elan muhafaza etmektedir.

Biz sanayide ve ticarete Avrupalıların bulunduğu merteye i Bülent i terakkiye vasıl olamadığımızdan onlar gibi cesim fabrikalar harikulade darül sanayiiler teşkil edemediğimizden memleketimizde amele hayatı hemen hemen yok gibidir.

Yine bizde müessesat ı cesime olarak şimendiferler boğazlardaki tahlisiye şirketi tramvay kumpanyası gibi bir iki müessese var. İlanı meşrutiyeti müteakip bunlar bir takım harekâta bulundular. Ezcümle şark şimendiferi müstahdeminin tatil-i eşgali kumpanyayı ne kadar korkuttuysa hükümeti de o kadar işgal etti. Nihayet kuvve i müslihanın muavenetiyle bu büyük mesele bastırıldı. Tramvay işçileri de bu

¹ Erzurum ihtilali 1323 kış mevsiminde mücahit muhterem Hüseyin Tosun beyin riyaseti altında icra olunmuşur ki kuvvei askeriyyenin kumandanı Abuk paşanın mezalimiyle teskin olunmuş üç yüz bu kadar kişinin tevkifi 80 zatın mahkûmiyeti ile neticelenmiştir. A. N.

² Fırka i avam demokrat programı memleketimiz ahvali iktisadiye ve içtimaiyesine göre tertip edilmiş serbest i içtimaiyi serbest i say ve amel vesaire esasiyelerini hamil avam ve amelenin hukukunun müdafaa suretinde tertip edilmiş olduğundan memleketimizde ekseriyeti avam ve zürra olan memleketimizde büyük bir ehemmiyete haizdir. Ve olacaktır. Matbu programı hükümetin kamunun en celil bir düsturdur. A.N.

göreneğe tabiyen grev yaptılar. O da a zaman zarfında bitti. ⁴ evruzdibak ticathanesi şirketi hayriye grevleri de pek az zamanda tesviye olundu. Maksat ne idi?

Kumpanyaların tagallübünü kaldırmak saat 1 mesaiyi tahdit etmek.

Fakat amelenin hakkı meşruu olan tatil-i eşgal suiistimal olunuyor. En adi esbaba şahsiyete eski itiraza binaen de grev yapılıyordu.

Nihayet hükümet 27 Temmuz 1325 tarihinde bir kanun tanzim etti. Umuma müteallik bir hizmetle mükellef olan her nevi müessesat müstahdeminin sendika teşkilini tatil-i eşgal etmesini bahs-i memnuiyete aldı. Hükümetin bu bapta tanzim ettiği kanun ve hale i evveli de amele teşkilatına set çekmiş gibi görünüyorsa da mütedkik bir nazarla bakılırsa hakikat tezahür eder.

Çünkü.....

Hükümet tanzim ettiği kanunda yalnız sendika suretinde olan assisyonları men ediyor ve amelelikte yalnız hidamet i umumiyyede müstahdem bulunan kısmına tatil-i eşgali bahsi memnuiyete alıyor.

Bahusus amelenin esma ı mutalebi için epeyce vasi şerait dermeyan ederek herhalde onların kaydı hükümet sermayedarından tahlisi ve... İktidarı cihetine sarı mukadderat ediyor.

Demek ki hükümet muavenet i müteakabile sendikaları tesisine aleyhtar bulunmuyor ve metin i kanundan anlaşılıyor ki hidamet i umumiyyede bulunmayan amele ve müstahdeminin hakkı iktisabı vardır. Yani hususi müesseseler müstahdem ve amelesi harekâtı içtimaiyyede bulunabilir.

Noksanlarımız çok olduğu gibi buna dair tesbidatımız da nakıstır. Evvela amelenin merc-i efkârı olmak noksanlarını yazmak mutalebini müşvikane bir tetkik ile teşrih etmek için bir organ meruce ihtiyaçları vardır. Amele hayatının şimdiki gayesi zulmetten bir afakî nuraniye nakli teşebbüsata muhtaçtır. Biz bütün işçilerimize deriz ki:

Çalışın fakat ezilmeyin kanunun verdiği müsaade dâhilinde hakkı sayınızın kaybolmamasına gayret düşünlere muavenet vecibe i insaniyet olduğu gibi hakkı sayı ezen öldüren sermayedarana muhalefet de hakkı ameledir. Vatan sizin pazularınızın sarf ettiği kuvvetle afakî terakkiye doğru gidiyor. Ve gidecektir. Yine tekrar ediyoruz. El ele veriniz.

A. Rıfki

Muhasebe-i İçtimaiyye

Sosyalizm ve Köylüler

Eme Birto'dan

Geçen nüshamızdan mabat

Fakat bütün bu âlimane münakaşat ve mücadalattan hiçbir semere i kitabi ve nafia iktidaf edilemedi. Küçük mikyasta tutulan ziraatın büyük mikyasta çiftlikçilikten daha az nafi olduğu kemal bir surette ispat olamadı. Fakat yine sosyalistlerdir ki bu ifadâtı nakliyenin tenkidıyla herkes den ziyade ve azim ve cezim ile meşgul oldular. Hakikaten itiraf lazım gelirse bu fikirlerde sosyalizme has bir hususiye bulunmadığını söylemek icap eder.

Sosyalistlerin en ziyade arzu eyledikleri şey istihsalatı mümkün olduğu kadar az bir masrafla tanzim eyleyebilmektir. Tasarrufatı sagıranın da -bazı şeraitin inzımamıyla- nefsinde tasarrufat ı azimeye mahsus hassaları fazlasıyla cem eylediği tecrübe olunursa sosyalistler bunu tenkide asla lüzum hissetmeyeceklerdir.

Mamafih elam bir tırnak cerihası mevcuttur. Deniyor ki arzı hiçbir kuvvet halik etmemiştir. Binaen aleyh hiç kimsenin başkalarının zararına olan arzdan temellük ve istifadeye kıyam eylemesi caiz değildir. Toprak kitle i müttehede i beşerin malikâne i müşterekesidir. Umumiyyetle bu prensip gayri kabil ret ve cerhtir. Fakat bunu doğrudan doğruya köylülerin tasarrufatı sagırası üstünde tecrübe eylemekte ne var?

³ Ataleti sürünmeci politikayı hiçbir zaman bırakmayan tramvay kumpanyasının amelesi hakkında reva gördüğü tazyikat birkaç gün evvel yeni bir mesele daha tevhit etmiştir ki gelecek nüshamızda etrafiyla teşrih edeceğiz.

Toprağın kitle i müttehede i beşeriye ye ait olduğunu iddia etmek bu vasi malikâneyi bir parçadan mürekkep bir işletme tarlası haline kalp eylemek demek değildir. Bu arzı kısım kısım tasnif edilerek ister şahsa ister heyeti müşterekeye karşı bir kıymet mevzua ile satılması lazımdır. Biz zavallı köylü ashabı emlakinin niçin bu imtiyazata sahip olanlardan addetmiyoruz? Onlar say ve gayretleriyle toprağa karşı hissettikleri aşkı şedit ile bu imtiyaza hepimizden daha layık değimlidirler? Bunlar bugün ashabı emlak dandırılar dan. Siz onları sahibi imtiyaz yapıyorsunuz bunda hakkı mülkiyetten bir sureti ıskat görmüyor musunuz? Biz isteriz ki nazariyatı hakayıkı faale yi setreylemesin.

Bu araziye müştereke bir kısmı üzerinde bir hakkı imtiyaza malik olanlar cemiyetin hukuku mühimesine yahut hükümete arzı inkıyada mecbur olacaklardır. Bu pek tabii!

Lakin acaba kanunu medenin nizamatı muhtelifesi ile ve bazen pek ağır bir surette vergilerle şimdi buna riayet edilmiyor mu?

Bu yeni teşkilatı içtimaiyede küçük çiftçi ashabı emlakinin hukuk ve hürriyetçe daha az şeylere nail olacaklarını anlamakla elzemdir.

Fakat biz elimizde bulunan her vasıttan bunların daha fasik şeylere nail olacaklarını istidlal edebiliriz.

Şimdi cemiyeti müstakilenin hikayati teşkiliyesine ait tetkikatta bulunmayacağız. Fakat biraz iblah keribana olan teşebbüsât ı mesbukayı nazarı tahlilimize arz etmek ihtiyacını hissetmeksizin temin edebiliriz ki umum sosyalistler ziraat politikasında küçük ashabı emlakın ve teşebbüsâtı sagiranın taksimat ve istiklamını muhafazaya mecburdurlar.

Her şeyden evvel bu mesai için tertibi akli dairesinde bir müsaade bulmak ve bu suretle köylüleri mesailerini nispetinde arzularına göre harekete muhtar bırakmak lazımdır ondan sonra büyük teşebbüsât ve istihlakatın yapmış olduğu hatayı azimin tamir için bu ashabı emlakın pek fahiş olan vergilerinde tadilat yapmak lazımdır. Bu iki suretle de görülüyor ki bu imtiyazat ve tasarrufatı sagira sahipleri daima kazanmakta ve hiçbir şeyi kayıp eylememektedirler.

Şimdi sosyalizm bu tasarrufatı sagira ashabına ilanı harp mi edecek yoksa bunları da daireyi himayesine alarak müdafaa mı eyleyecek? Bilmek lazım.

Şimdiye kadar irae eylemiş olduğumuz misallerle bu muhtelif tefsiiye usullerinin sosyalizm nazariyatı esasinesine muhalif olduğunu gösterdik.

İşte bunların umumiyetle anlaşıldığı gün sosyalistler bu ashabı emlakın aleyhinde harekete hiçbir sebep bulamayacaklardır.

Fikrimce artık yavaş, yavaş... Sükûn ve tesellinad teması saman... Maruz kalan amelelerle çiftçiler fikirlerinde yalnız bir gaye i hayali beslemektedirler.

Bu da mesailerini tevhit ederek metin bir surette istikbalin belde i adaletini inşa ve tesistir.

Hitam

E.L.

Geçen nüshamızda başladığımız sosyalizm ve köylüler nam makaleye Fransa muharriri meşhurasından olan Eme Birto'da iktibas eylemekteyiz. Lakin geçen nüshamızda Eme Birto ismi sehven Pol adam dizilmiş olmakla mael adza tashih olunur.

Hayat ve Hakikat

Hükümetimizin nazar-ı dikkatine

Feryat ve figanımıza kulak veriniz
Ey müntesibîn matbuat!

Bursa harir destgahlarında işleyen amele kızlardan:

Biz zavallı sefil dalgasız bedbaht kızlar! Biz beşerin nazar-ı dikkatinden külliyyen cüdadır ki sefaletle düşmüş bedbahtlarız. Cemiyetin azayı tabiyesinden olduğumuz halde herkes bizden nefret eder. Hiç kimse bize inzar ı merhametini atfa tenezzül eylemez. Kurunu kadime i cabbarenin ayadı zulmanesinde inleyen esirlerin hayatına sefaletine abdekeş olacak derecede bir hali hicret ve melala duçar olmuşuz. Acaba beşeriyetin hassasiyet ve kabiliyeti tesiresi bizim daire i sefaletimize yaklaşmak istemiyor mu? Acaba sefaletin ilgasını arzu eden beşeriyet i mütefekkiye i vahit bizim hali

pür mealimizi görmüyor mu? Say ve gayret denilen kanunu cihan bizi lütufu mükâfatına mazhar etmiyor daima eziyet daima felaket zicret ve sefalet işte bizim hali ruza meramımız hassas insanlar cemiyeti haziranın refah ve saadetini idare eden zümre i mütefekkirin amele kızlarını feryadı umumiyesi karşısında niçin bu derece ibkan kalıyor? Acaba onların... Hakikiye demi uyuşmuş? Acaba onlarda mahkûmiyetimize karşı hendet nesar olmak mı istiyorlar?

Feryadımıza kulak veriniz ey hür matbuatın serbest münteşirleri! Kalbinizde tecelli eden hasetten bizim içinde bir hisse i merhamet çıkarınız biz o pejmürde çiçeklerdeniz ki baharı görmeden belki hazana döneriz. Adedimiz yalnız Bursa'da beş bine balığ olur. Gece gündüz çalışırız, çalışırız tekrar çalışırız! Halimize kimse acımaz hiçbir kalp i hassa hiçbir vicdan ı merhamete tesadüf etmiyoruz evet! Vücudumuzu kavuracak surette çalışıyoruz. Bizim patronlarımızdan olan şen ve şuh kızlar âşıklarıyla tantanalara lezaiti hayatıyeyi tadarlarken biz fabrikanın mahfası havasında ciğerlerimizi çürütür, sıcak sular içinde ellerimiz yakar, feryat ve figanlar ile kalbimizi kavururuz. Bizim hediye i visalimiz şetim galize mükâfatımız yüzümüze atılan bir sille semere i sayımız bir parça kuru ekmeğdir.

Ah patronlar! Patronlar! Acaba cenabı Allah bizi bu merhametsiz zenginlerin ayadı gazabanasından ne vakit tahlis edecek? Acaba teskini âlem ve ekdar için kime müracaat etmeli? Hangi tabip i hakikat. Kalbimize merhem tedarik edecek hayat ve münasebeti içtima nin hangi nizamı insanlıkla hizmeti saikanın gayri kabili telif olduğunu ispat ederek hakkınızı müdafaa edecektir?

Ey Osmanlı gençleri! Siz hürriyet mağsubei osmaniye nin istirdadı için harikulade fedakârlıklarda bulundunuz... Muvaffak oldunuz... Fakat siz ve saadeti Osmaniye yi ve hususiyle bizim gibi bedbaht kızların hürriyet mahsubei şahsiye ve amelîyesini dâhil istirdat etmek vazifesiyle mükellefsiniz... Evet, bu sizin için bütün şeraiti mütefekkiye ve mütemeddine için bir vazifedir. Bunun emsaline memaliki mütemeddine elbette pek çok tesadüf etmişsiniz. Fabrikatörler hem hukukumuzu gasp ve hem de hayvan kelp gibi mezmum ile bizi tahkir ve terzil ederler. Bu hakaret bize değil sizedir. Fabrikatörlerimiz kurunu vustada sebağı vahşiye önüne atılan esiranın canhıraş feryatlarını iştirmekle mütelezzet olan adani gibi feryat ve figanımızdan pek ziyade lezzet hissediyorlar.

Lakin bizim o hakaretlere o itaplara tahammül edecek halimiz kalmadı. Biz namus ve haysiyetimiz var. Bizim namusumuz vatanın namusudur. Biz ileride valde olup aguşu şefkatimizde vatana hizmet Hüsna ifa edecek evlatlar yetiştireceğiz. Artık çektiğimiz kifayet eder. Evet, bu dünya tecelligahı âlem ve edvardır. Bunu bizde biliyoruz. Lakin kavanini tabiiye ve fitratı beşeriye de merkez olan adalet müsavat ve hürriyet kuvvetinden bizde istifade etmek istiyoruz. Talihi siyahımız mezun salonlarda zevk ve sefa âlemlerinde zengin kızları gibi emrarı evkat etmemize müsaade etmemiş fakat biz fakrı müzden değil duçar olduğumuz tediattan şikâyet ediyoruz. Ahvali içtimaiyenin garabetine vakıf olanlar elbette hallerinden memnun olurlar. Lakin cemiyeti idare eden kavanini mevzua ve tabiiyenin mahiyeti asliyesini inkâr etmek hakkına... Cebbarlık müfteriliktir. Biz niçin say ve gayretimizin semeresine nail olmayalım? Niçin bizim hakkımızı başkalarına yedirelim? Niçin ağyarın kuvvayı maddiyesi bizim kuvvayı maddiyemize galebe çalsın? Bu haksızdır. Hikmeti içtimaiye adaleti mutlaka müsavata kemale hürriyeti insaniye bunu tecviz eder mi? Zenginlerin kızı sabahtan akşama kadar evinde oturmuş âlemi hayaliyetle iştigal vehimeleriyle ihtisasatı kalbiyesinin teskini çareleri bulmak düşünmelerine sarfi zihin ettiği zaman biz fabrikanın müstekire i nesimi altında inliyoruz. Bahtı siyahımıza ağılıyoruz. Eh bizimde talihimiz bu imiş. Lakin talih bu imiş diye her hakarete her tediye serf feru etmek vazifesiyle mükellef olduğumuzu kim iddia edebilir. Herkes kanun dairesinde hürriyeti şahsiyesini müdafaa edebilir bizim hukukumuzu gasp etmek hakkını fabrikatöre kim vermiştir?

Artık çektiğimiz kifayet eder. Fabrikatörlerin esiri değiliz. Onların verdiği para sadaka değil alın teri dökerek sarf ettiğimiz say ve gayretin semeresidir. Fakat yanlış semere değil zehirdir! Gecenin saat dokuzundan akşamın saat birine kadar on yedi saat mütemadiyen çalışarak ancak ikiden altı kuruş yevmiye alabiliyoruz. Bunun fabrikatörlerin direktörlerin fabrika iş başlarının yüzümüze bağdırdıkları şutumu galizeyi tahrikât ve tevbihatı dahi ilave ederek düşününüz. Takdir ediniz. Yevmiyeniz kaç paraya gelir? Günde ancak yirmi dakika istirahatınız vardır. Henüz bir lokma ekmeğinizi çiğnemiş başınızı dirseğinize dayanıp biraz rahat edeceğimiz zaman bir de fabrikanın o müstekire düdüğünün can hıraş sedası guşu felaketimizi tahrik edip bütün haysiyetimizi zir ve zir eyler.

Gecenin saat dokuzunda âlemi melamda lezaiti hayatı tatlar gibi bir lahza i sadet geçirirken bir de ansızın fabrika bekçisinin keskin sedası asabımızın en derin noktalarına kadar nüfus edip vücudumuzda müthiş bir raşe hâsil eder. Ondan sonra derhal kalkarak ayağımızı taşlara vura, vura bedbahtlığımıza ağlaya, ağlaya fabrikanın yolunu tutarız. Bazen esna i rahde hedef olduğumuz felaket

ne namussuzluğu tarif ve tavsif ettiğimizde t yleriniz ürperir. Biz  alışmaktan Őik yet etmiyoruz.  alışmak bizim için bir saadettir. Kanun cihanı idare eden say ve ameldir. Fakat hukuku say namizi gasp edenlere karşı ne gibi bir hattı hareket takip etmeliyiz? Sabahleyin fabrikaya ayak basar basmaz merhametsiz direktör karŐımıza çıkararak k r olasınız ayağınız kırıl nerde kaldınız sabah oldu diyerek bize gayet zehirli kahvaltı ikram eder.

Ge ende ah fabrikayı idare eden zevat zavallı bir kızın üzerine hücum ederek onu havf ve hurasa duçar etti. Bedbaht kız o anda bayılarak teskere ile hanesine nakil edildi. Ve tam yirmi gün esir firaŐ oldu. Merhametsiz fabrikatör bu müddet zarfında her türlü muavenette sarf ı nazar kızın matlubunu bile vermek istemedi. Daha iki gün evvel fabrikanın k tibi on iki yaŐında bir kızını burnundan kan akıtacak derece dövdü. Őte Türk, Rum, Ermeni, Musevi amelelerden mürekkep olan cümlemiz Şu hali esef istimalle nihayet verilmesi gece çalıştırmak usulünün ilgasını istiyoruz. Bu hakkımızdır. Ey matbuat m ntesibleri sizden istimdat isteriz imdat halimize imdat! Bizim hukukumuzu müdafaa ediniz bizi Şu fabrikatörlerin eyad-i mezaliminden kurtarınız.

Bursa harir fabrikalarından

 alışan beş bin iŐçi kızını

Ermeniceden mütercimi: Bedin

Őtirak

Hacmimizin  demi müsaadesi sebebi ile bu insaniyet... Bu barbarane malumat hakkındaki m taalatımızı gelecek n shamıza terk eyliyoruz. Yalnız Őimdiden temenni ederiz ki h k metimiz bu Őik yeti hakikiye Őiddetle nazarı dikkate alsın ve bu derdi müzmin ve mizaca karşı bir devayını Őafi bahrisine mübaŐeret eylesin de o kızların bu zavallı hukuku maksup ameleceklerin istedikleri gibi bizimde arzumuz say ve amelden çekinmek kaçmak tembellik etmek olmayıp ancak, ancak hakkını sayı müdafaa. Ancak insaniyettir. Ve daima da insaniyet olacaktır.

Prodon (Prodon'un resmi)

On dokuzuncu asrın en Őanlı... insaniyeti

Hayatı

Pier Josef Proudon 1809 senesi haziranının on beŐinci günü Bizansiyon'da fakir ve  ift i bir ailenin sulbünden dünyaya gelen hayatı on iki yaŐına kadar hiçbir mektebe devam edemeden kirların soğuk ve hazarattı vasaası içinde k  k ve vahŐi bir serseri gibi düŐünmek bedaiyi tabiiyyeyi temaŐa etmek koŐmak oynamakla geçti. On iki yaŐında hayır heva bir zevatın delaleti ile Bizansiyon kolejine girdi. Hiçbir usul ve takyide tabii olmaksızın Őiddetle ve arzu ile çalıŐtı.  n ne serpilen bütün tafsilatı ilmiye ve fenniye ve edebiye yi muhafaza i irfan ve idrakini nakil etti. Bilhassa mektebi ikmal edipte on dokuz yaŐında ameliyathaneye girdiği zaman zek sında parlak ve mesut bir inkiŐaf baŐ gösterdi.

Hayata hayatı hakikiye ye doğru ilk attığı adıma Bizansiyon'un mühim ve büyük bir matbuası kapılarını açtı. Fakat adi bir amele sıfatıyla kabul edilen istikbalin büyük ve Őanlı... Pek az bir zaman zarfında amelelikten... Őrtifa etti

Lakin orada da tahsil ve tedbiat hali kalmıyor inzar tetkik ve tashihinden geçen koleji ilmi akait ve satroloji emmezahibin üzerini bilmek kitapları onu meşgul ediyor ve aynı zamanda eski Yahudice lisanını ve...  ğrenmeye çalışıyordu.

1831 -1832 senelerinde Paris Lyon Marsilya Tulon tarihiyle bir Fransa seyahati yaptı birçok defalar açıkta ve maatl bir halde kaldığı cihetle ihtiya ı pek ala biliyor ve böyle sefil ve siyah bir cefak r içinde bunalırken bile kendisinden daha büyük ve daha yüksek Şeylere nail olmak hakkını olduğunu görüyordu.

Bütün bu haller bunu cemiyeti yakından ve nakızane tetkike sevk etti. Ve Őte bu tetkikat ve tedbiat amakı neticesindedir ki bilazim müthiş bir repuplik cumhuru oldu. O sırada falansti (burada Latin harfleriyle yazılı hpelnstioe ve fourier) unvanıyla krupiye tarafından tesis olunan sosyalizm mektebini efkâr ve asarını pekiyi bildiği ve kabul ettiği için Bizansiyona d nd ği zaman kendisine bu efkârı takip eden Empersiyal gazetesini tarafından vukuu bulan fikir iŐtiraki ret etti ve bu suretle kendi

efkârının istigalal suretini ne derecelerde kadar iltizam edildiğini bil fiil ispat eyledi. 1833 de Paris'e verdiği bir seyahatle ikinci bir Fransa turnesinden avdet ettiği zaman terk ederek iki şeriki ile birlikte ve Bizansiyon'da bir matbaa küşat eyledi. Bunun tesisinde kendisinin sermayesi yalnız zekâsıyla namusunu ve faaliyeti idi. Matbaa az bir zaman zarfında tehlikelere maruz kaldı. Ve nihayet 1837 de şeriklerinden birisini yaptığı bir delilik matbaanın derhal kapanmasını intaç etti. Fakat bir asar bahtiyarı olarak o esnada Bizansiyon akademisinde bir memuriyet açıldı üç sene zarfında on beş bin franklık bir varidat temin eden bu makama namzetliğini koyarak intihap edildi. Ve 1838 de Paris'e nakli mekân etti.

Bu esnada iki eseri neşir olundu. Bunlar... Ve ilim ve akaide dair olan net batının mahsulesi idi. Fakat Proudon henüz mesleğini tayin etmemişti.

Bir mafevk el tabiiye mütehassısını yoksa bir harfi esnamı bir ilmi akait âlimimi olacağını henüz bilmiyor. Proudon Bizansiyon akademisini yalnız bir şey vaat eylemişti: kardeşlerim takip eylediği amelenin seviye i fikriyesini ala ile şeraiti hayatiyelerini ıslaha çalışmak lakin henüz Paris'e gelip de ilmi iktisat ile iştigale başladığı zaman döşü tahammülüne aldığı yükün sıkletini anladı.

Bu esnada Proudon çalışıyor la inkita bila faale çalışıyordu. Gerek muhafazakârların gerek hürriyetperveranın iktisada dair olan fikirlerini ve eserlerini kemali dikkatle takip eyledi aynı zamanda bütün sosyalist mekteplerinin mülahazat ve nazariyat ı iktisadiyesini de aynı dikkat ve teamik ile okuyor emiyor.

Proudon yalnız tededbi ile iştigal etmedi. Aynı zamanda muallimlerinin efkâr ve nazariyatını tenkit eyledi. Onların fikirleriyle kendi nazariyeleri arasında kıyaslar yürütmeye başladı. Bu mesaisinden iki eser doğdu. Birisi tasarruf nedir? Qest c Quelaperobriete recherche yahut hukuk ve hükümet üzerine tetkikat namında idi. 1840 diğeri ise sur lebrincipe du dereoit et l gouvernemet o esnada iktisat muallimi bulunan mösyö Blanski'yi Blanqui'ye hitaben yazılmış bir mektup şeklinde idi. Bu şiddetli ve hadit eserler efkârı umumiye üzerinde mühim tesirat hâsil etmekle beraber hükümeti kuşkulandırdı. Ve Proudon bir Flanteriyene karşı neşir eylediği ashabı tasarrufa ihbar Lavertissement Aux proprietaires eseri kendisinin mahkemeyi cinayete sevkini intaç eyledi.

Bu davayı kuvvetten hiç bir şey beklenemeyeceğine onu ikna etti. Bunun üzerine Proudon mesaisini tasrih etti. San Simon ve Ogüst Kont mektebi felsefesini bilhassa tatbik edildiği gibi klasik kısım iktisadiyatını da öğrendi. Aynı zamanda Şarl Gurviyen'den Alman felsefesini ve bilhassa Hegel Fuerbach ı talimde kusur etmedi. Bu esnada Lyon'daki seyri sefain enhar şirketinde ehemmiyetli bir memuriyete tayin olunduğu cihetle hayatı ticariye ve menbağı bankalar ve teşebbusat hakkında nazariyat ve ameliyatı da tevsî eyledi.

Bu mesai ve tatbikatının neticesini de şu üç eser ile iktidaf eyledi. İnsaniyette intizamın tesisi 1843 La création de l'ordre şimendiferlere kabil seyri sefer dans l'humanite Leschemns de fer et ve oue navigable enhar 1845 yahut felsefe i sefalet Système des contraviction cono mique philosophi usulü maarife i iktisadiye de la misere fakat neşrettiği asarın kendisine beynel ulema ve mütefekkirin bir şöret kazandırmakla beraber efkârı umumiye üzerinde lazım olan tesiri yapmadığını öğrenmekte gecikmedi. İçtimai iktisadi efkârını neşretmek için bir gazete tesisini düşündü. İhtilal içtimai ve siyasi bu azmini bir müddet için teir etmiş ise tamamen mahvedemedi ve mesele i içtimainin halli tertibat itibar itibariye yi ve mesele i içtimaiyenin hülasası hakkındaki efkâr ve nazariyatını 1848 de neşre başladığı vekili ahali Représentant dupeuple ve ahali le Peuqle gazetelerinde. Başlandı. Bu gazeteler alalade 50.000 ve fevkalade Ahvalde 70.000 nüsha satıyordu. Bunları 1850 tarihinde çıkardığı ve alalade 20.000 numara sattığı ahalinin sedası La voix du Peuple takip etti.

Gerçi bu gazeteler hükümet tarafından bir birini müteakip serd edildi. Lakin efkârı umumiye üzerinde gösterdiği tesir i azim ilelebet devam etti.

A. Lami

Manzum Teselliler

Bakunin (1)

Yine karşımda...

Hatırımda.

Yine ufkumda şemsi efkârın

Bana eyler hakikati tebeyyün
Ey fedakâr muhterem ismin
Kalbi millette bir karar olsun

Yine bak kâinatta cevri ve keder
Yine her yerde gavr ve istimdat
Yine karşımda büyük siyah cellât
Yine ufkumda bir büyük ejder
İstiyor her taraf mezar olsun

Yine bin zulmüne bin meşum entrika
Hak ve adl ise madun
Nerde nerde o sendeki cüret
Nerde eyvah o sendeki kudret
Dehşet ikzayı rüzgâr olsun

Ah ey hamil sınıfı beşer
Ey fedakâr adil ve hürriyet
Ah ey gerd bat pür dehşet
Ey büyük dahi hakikat esir
Sana mersiyeler mesar olsun

Ah ey taziyane i tahrir
Sevenden eyvah etmeden tedip
Gadr kaderi zulüm ve bi dadı
Ruhumun şimdi zar ve feryadı
O büyük ruh ki selam eyler
Sana... İhtiram eyler
Şu boğuk nale yadigâr olsun

Hayran

(1) Bu büyük fedakârın hayat-ı siyasiyesi A. Refiki Bey tarafından gazetemizde neşr olunacaktır.

Farer İçin

-Sosyalistlere-

Uyanda şatır vahandan hayatı mesuda
Eydir leyli tenvir şems sim ve zehad
Bu yanda sakık ve meyuz hayatı fırsatı
Yanında kirlî ve müthiş derinleşen bir tip
Leyli mazlumede sayı bi nihayetle
Biraz hayatını temditte uğraşan beşerin
...ömrü sefaletle parlayan Leyla
Okur daha mı hakikat misait kâin
Öbür dahan ı hakikat ne varsa anlattı
mütea ömrünü çalmak mübah olan halka
...hikmeti matuktu daima eydi.

Tenvirat ı letafetle parlayan hakka
Açıldı nuru hakikatle tevdili zulmet
Beter... Karanlık leyli mezalimde
Göründü veçheyi kesp karıştı nur ve zulüm
Farer'le hakka beraber hüküm veren hükkâm
Diyor ki hak ve adalet evet! Budur işte
Bu bir netice i hakmış
Sahih mi? Ah lanet

1325 teşrini sani 20
Abdül hak Hayri

Terbiye-i Zihniyeden

Usul-u Kesb-i Malumat

Tahsili ilim ve hazık menbağı aslı ve tabiiyesi kitleler değildir. Bunlar tabiiyeti beşeriye de zaten mevcut olan kuvve i idrak ve istidlale muavenet eden aleti sanaiye hükmündedir. Tarhiyatı amika neticesince garaibi meçhuleye saha i keşf ve tahkike vaz eden telsikat ve ya hardebinin kavaidi asıl gözlerimizin ihmal ve istihkarını intaç eylemez. Malumatın menbağı asliyesi hayatı tecrübe mülahaza efal ve harekât ı şahsiyedir. Tecarübü hayatiye olmaksızın yalnız sahatef kitapla iştilal ve talim üzerine yağmur ve ya güneş düşen fakat asla bir saban tarafından açılmamış araziye musaba olur. Madene dair bir kitap madenleri görmemiş olan bir kimseye malumatı sahihe ita edemez. Mevsukiyete ait bir eser ahnak asivat üzerine tecrübesi olmayan bir kimseye bahş iktidar eylemez. Kitaplardan ahzedilen malumat bize aksi sada suretinde bil vasıta vasıl olurlar. Hâlbuki malumatı hakikiyenin... Fikirde. Hayatı olmalıdır. Kitaplara merbutiyeti olmayan müktesebat ı zihniye ariyet ve zay olmayıp agzayı zi hayat vasıtasıyla şahsa inkılâp ve temsil eylemiş demektir.

Kitaplar birçok tevakısı tashih ve ikmale ve takati zayıf i takviye ye medar olurlar fakat asıl hafız bilmediği halde kesret i mütalaa ve malumat ı faide bahş olmaz. Usul ve terbiye mahsusasına riayetle en ziyade takviye pezir olan kuvve i hafızadır. Tasavvur ve hüküm kuvvetlerinin zaafını izale ve ikmal edecek esbap ve vasail mevcuttur. Lazım gelen mevadı hıfz edebilmek için şeraiti esasiye i atıye ye riayet etmelidir:

Evvela: set fed i zihin dikkat şiddet i tesir lazımdır. Meşkûk ve meşuş olarak zihni zapt ve teshir eden tesirat zayıf ve mazlume tedricen mahf ve zaim olacağından vazih bir fikir kuvve i hafıza için meşuş birçok fikirden daha elverişlidir.

Saniyen: kuvve i hafızaya en ziyade muavenet eden intizam ve tezyiftir. Aksan ve efrat kesretli olmamalıdır. Aksanı iyi tanımak efrat ve eczanın zafat asliyesini bilmekle ve kuvvei hafızaya mümkün mertebe az şey tahmin eylemekle hâsıl olur.

Salisen: tekrar çekiç darbe i vahdete icrayı tesir etmezse teksir i darbeat lazım geldiği gibi kuvvei hafıza için tekrar mucibi tesir hıfz olur. Hafızda savlet çekilen bir kelime birkaç defa tekrar edilecek olursa pezirayı intikaş olur. Elhasıl bu kuvvette tabiyen zayıf müşahede edildiği takdirde taziyane i tekrar ile tezyidi tesirat ederek kuvve i adeleyi meskureye tahrik ve takviye eylemelidir.

Hafızası zayıf ve hükeması kavi olan bir kimse iş bu kuvvetin hüsnü istimali ile diğerinin zaafını telafi edebilir. Ancak tahlil edilen bir madde i hıfz edebilenler mevad ve vakayı arasındaki silsileyi esbabı taharri tarikini ihtiyar etmelidir. Halledilmeyen mevadı sırasınca kabul etmeyen zihin bu sayede bütün vakayı ve mevadı yekdiğerini netayici mantikiye rabıta ile rapt ederek hıfza muvaffak olur. Bizde ne kadar sahvetle hıfz edilmiş olsa muavenet fevkaladesi derkan olan kayıt ve işaret usulü terk olunmalıdır. Fakat bir fikir ve mütalaanın... Kitabete hafızanın kuvvetlenmesine hizmetten sarfi nazar belki duçar ı zaaf olmasına sebebiyet vereceğinden mecmulen birkaç kelime ile anlaşılacak surette kaydı usulü iltizamı malumatı kesirenin tasarruf ve iktisafına medar olur.

Ahmet Raşit.

Aşk

Koca karı masallarının girizgâhları gibi bir varmış bir yokmuş diye başlar. Ne vardır ne yoktur. İptidai hilkatte esirin nasıl sureti maddiye ye tahlil ettiği müspet ve menfi buluttan barkanın nasıl çıktığı ne kadar esrarengiz ne kadar meçhul ise bu da öyledir.

Tarihi yazmak için taş yahut tunç devrine kadar çıkılmalıdır. Safhaatı mevcudiyeti nakşettiği her tablonun zemini siyah ve kırmızıdır. Tabiatı eski felsefeye tarif olunmak lazım gelse har ve... Mizacı asi ve demvayı cinas tabiatından hiç birine mensup değil fakat cümlesiyle rabıtası vardır. Arıya göre bal çiçeğe göre renk yılan zehir yırtıcı hayvanlara şikâr balığa bi payan bir deniz... Merkebe şahik köpeğe hav, hav rüzgâra nefhe fırtınaya tahrip olur.

Şaire sorarsanız bilinmez filozof taayyün mahiyetinden acizdir. Riyasa düsturunu gösterir. Ressam fırçayı elinden atar musikişinas kametiyle izharı ilham eder. Çocuk şaşırır büyükler anlayamaz kadınlar her vakit ki gibi bir birbirine sorar. Arzı semadan sema göğünden konup ebediyetten istifar eder o herkese göre bir şeydir. Herkese göre bir? fakat nedir muhtelif eşgali vardır. Kadın erkek arasında caridir. Muhitimizce... Göre tebdil eder.

Panoramasına bakılırsa kadın yahut erkek peşinde dolaşan serseriler sabahlara kadar masa başında aşk hicran vuslat ah aman mevzularıyla yazı yazmaya yeltenen uykusuz kalan zavallılar annesinin yüzüğünü satıp küpesini terhin edip murdar evlerin metafen vücutlarıyla yaşayan sefiller kitabet vazifesidir. Bir tarafa bırakıp mektep arkadaşları komşu kızlarının medaici hüsnünü terennüm eden süt kuzuları masasının üstüne filana tutuldum hayatıma nihayet veriyorum hakkınızı helal ediniz tarzında bir vasiyet name yazarak beynine kurşun sıkan budalalar seyr olunur.

Bizi tebrik eden refikayı kirama tebrik ve teveccühünüze samimine teşekkürler ederiz.

Sayfanın altında Bekir Efendi matbaası müdür-i mesulü Hüseyin Hilmi diye bir not var.

TÜSTAV